

SREDSTVA ZA SAMOSTOJNO RAZPOLAGANJE

Sredstva za samostojno razpolaganje so del splošne ljudske imovine, ki se formira na način določen s predpisi v obliki posebnih denarnih sredstev, s katerimi razpolaga gospodarska organizacija samostojno.

Sredstva za samostojno razpolaganje pri gospodarskih organizacijah v industriji, prometu, gozdarstvu in zunanji trgovini se oblikujejo iz dobička teh organizacij (po odvodu dela za plače iz dobička) tako, da se odvede odstotek, ki ga določi občinski ljudski odbor v mejah predpisanih z zveznim družbenim planom. Gospodarske organizacije drugih vej dejavnosti odvedejo ta sredstva iz svojega dohodka. To je same določajo, koliko realiziranega dohodka bodo oddelile na osebne dohodke delavcev, a koliko na sklade gospodarske organizacije (ljudski odbor lahko določi najmanjši odstotek odvajanja v sklade).

Tako odvedena sredstva oblikujejo sklad za samostojno razpolaganje gospodarske organizacije. V ta sklad je mogoče vnesti tudi sredstva družbene skupnosti (s posebnimi predpisi), delovni kolektiv pa lahko tudi sklene, da bo del ali ves znesek dobička za plače nad tarifnim pravilnikom vnesel v ta sklad.

Zakaj jih je mogoče uporabiti

Temeljni namen teh sredstev je omogočiti gospodarski organizaciji, da samostojno vplaga v sklad obratnih sredstev, v osnovna sredstva in da investira. Za ta sredstva plačuje gospodarska organizacija obresti in je zato njen interes, da izvršuje naložbe. Po drugi strani krepi s povečanjem teh skladov svojo dejavnost.

Investirati je mogoče bodisi v gospodarske namene bodisi v objekte družbenega standarda. V gospodarske namene izpolnjuje gospodarska organizacija iz teh sredstev zakonske obveznosti, ki jih ima kot investitor, če se investicije

opravljajo iz družbenih skladov, a z njimi ne more bremeniti skupnega dohodka. Gospodarska organizacija lahko investira tudi skupaj z drugimi gospodarskimi organizacijami, lahko investira v dejavnost drugih gospodarskih organizacij, za katerih dejavnost ima interes, ali pa lahko odstopi svoja sredstva družbenim investicijskim skladom.

Iz teh sredstev lahko gospodarska organizacija ustanavlja tudi druge sklade, ki sicer niso obvezni. Sredstva za samostojno razpolaganje lahko gospodarska organizacija vloži tudi v stanovanjsko graditev ali kakšno drugo zgradbo, ki služi družbenemu standardu, kakor so to ambulante po podjetjih, jasli, restavracije, klubi itd. To lahko napravi sama ali po družbenih skladih z vložitvijo dela sredstev ali odobritvijo posojila.

Ta sredstva je mogoče uporabiti tudi za splošne kulturno in strokovno izobraževanje delavcev, za dotacije kulturno umetniškemu društvom delavcev, za organiziranje šol, tečajev, predavanj, za telesno izobraževanje delavcev itd.

Zakaj jih ni mogoče uporabiti

Navedli smo samo najvažnejše namene, za katere je mogoče uporabljati ta sredstva. Gospodarska organizacija pa jih lahko uporabi tudi za vsak drug namen, ki ni v nasprotju z dejavnostjo gospodarske organizacije. Edine omejitve v tem pogledu so naslednje:

Gospodarska organizacija ne more sredstev za samostojno razpolaganje uporabiti za povišanje plač delavcev in uslužbencev. Ta prepoved se nanaša tako na plače v denarju kakor na dajatve v naravi, kakor so stvari, hrana itd.

Drugič, gospodarska organizacija ne more dati iz teh sredstev kreditov, razen v primerih, ki smo jih zgoraj našeli (kreditiranje investicij in posojila skladom družbenega standarda).

Izjemno od gornje prepovedi je mogoče dajati posamezne stipendije študentom in dijakom srednjih šol, pošiljati delavce na izpopolnjevanje in strokovno usposabljanje v državi in v tujino ter jim za to dobo dajati nadomestilo za plačo kakor tudi nositi stroške za opravljanje strokovnih izpitov in nadomestiti plače za to dobo.

Kaj se obvezno plačuje iz teh sredstev

Ce gospodarska organizacija nima dovolj sredstev v rezervnem skladu, da bi plačala obveznosti, ki bremenijo rezervni sklad, je dolžna, da prenese ustrezni znesek iz neuporabljenih sredstev za samostojno razpolaganje. Teh zneskov kakor tudi zneskov, ki so bili vnešeni v sklad obratnih sredstev, ni mogoče vrniti v sklad za samostojno razpolaganje niti prenašati v druge sklade.

Ce je bil v sklad za samostojno razpolaganje vložen del dobička ali dohodka, ki je bil od družbe prepuščen organizaciji v investicijske namene, je tega mogoče uporabiti samo za vložitev v sklad obratnih sredstev, za naložbe v osnovna sredstva in investicije.

Iz teh sredstev izpolnjuje organizacija tudi svoje obveznosti iz pogodb ali zakonov, ki z njimi ni mogoče obremeniti skupnega dohodka ali dobička gospodarske organizacije, kakor so: pogodbene kazni, are, odstopnine, nadomestilo za škodo, iz njih daje poroštvene zneske za kratkoročne kredite, vplačuje razliko do popolne vrednosti osnovnega sredstva, ki ga je prodala pod vrednostjo, ali odpisala pred iztekom roka trajanja.

Način razpolaganja

Sklep o uporabi sredstev za samostojno razpolaganje sprejme delavski svet gospodarske organizacije. Pri tem je omejen z namenom, ki je določen v pravih podjetja in predpisih. Po pravih organizacije je mogoče do pravico do razpolaganja prenesti za določene namene (na primer za strokovno usposabljanje) na upravni odbor ali direktorja.

Med letom je mogoče razen teh končnih razpolaganj, ki so možna samo glede sredstev vnešenih v sklad za samostojno razpolaganje po odobritvi zaključnega računa gospodarske organizacije, začasno uporabljati sredstva iz tega sklada kot obrtna sredstva, potem ko napravi gospodarska organizacija začasni obračun skupnega dohodka.

V. J.

Po knjigah in časopisih

Plenumi centralnih komitejev ZK v republikah

V založbi Casopisno založniškega podjetja »Kultura« je izšel drugi zvezek »Političke dokumentacije«. V tej številki so objavljeni materiali iz republiških centralnih komitejev.

S četrtega plenuma CK ZK Makedonije je objavljen referat Krste Crvenkovskega »O nekaterih organizacijskih problemih« in diskusija. Četrty plenum CK ZK Srbije je zastopan z referatom Milke Minić »O nekaterih vprašanih prosvetne politike« in z govoroma tovarišev Petra Stambolića in Rodoljuba Čolakovića. Peti plenum CK ZK Slovenije je razpravljal o organizacijskih in političnih vprašanih. Zvezek vsebuje poročilo Vide Tomšič »O organizacijskih in političnih problemih Zveze komunistov Slovenije« in govore nekaterih članov. Z razširjenega plenuma CK ZK Hrvatske je objavljen referat Nikole Sekulića »O ideološko političnih vprašanih« in najvažnejši del razprave.

Zvezek ima nad 200 strani. Stane 150 din.

»Ekonomika preduzeća«

V sedmi številki »Ekonomike preduzeća«, mesečnika Društva ekonomistov za proučevanje problematike gospodarskih organizacij, piše Miloš Sofrenić o novem načinu prodaje deviz na deviznem obračunskem mestu. V rubriki »Iz naše prakse« je važen članek Dragutina Rađunovića z naslovom »Merjenje delovne storilnosti na ravni podjetij«. V članku razpravlja pisec o osnovnih načelih za reševanje važnejših problemov delovne storilnosti in poudarja potrebo po izdelavi enotne metodike za merjenje produktivnosti za posamezna sorodna podjetja.

»Produktivnost«

Zvezni zavod za delovno storilnost je izdal peto številko časopisa »Produktivnost«.

Casopis objavlja razen drugega tudi naslednja članka: inž. Slavko Marjanović »Organizacija in delo službe za napredek delovne storilnosti v podjetju«, ter dr. Stojan Novaković »O delovni storilnosti v železniškem prometu«. Razen tega je v tej številki tudi več zanimivih strokovnih člankov, ki so prevedeni iz tujih časopisov in razpravljajo o vprašanih s področja produktivnosti.

V rubriki »Prikazi« je snov razdeljena po področjih proizvodnje, delovne organizacije in poslovanja. Navedenih je veliko člankov, objavljenih v revijah, ki obdelujejo ta vprašanja.

Kakor po navadi so članki obilno ilustrirani z zgledi iz prakse, s preglednimi razpredelnicami in shemami.

Casopis ima 170 strani. Njegova naklada znaša 3800 izvodov in ga pošiljajo samo naročnikom.

»Naša stvarnost«

Te dni je izšla dvojna številka (7. in 8.) »Naše stvarnosti«, časopisa za družbena vprašanja.

Uvodnik za to dvojno številko je napisal Svetozar Vukmanović-Tempo z naslovom »Pogled na našo gospodarsko politiko«. Dr. Jože Goričar piše o industrijski revoluciji našega časa. Adolf Dragičević pa o socialistični preobrazbi vasi. O problemih samofinansiranja v komunah piše Rajko Rajić.

V rubriki »Mednarodni problemi« je važen članek Janeza Stanovnika z naslovom »Vloga energije v nerazvitih državah«.

Dvojna številka ima povečano število strani. Stane 140 din.